

Raport

Rosyjska dezinformacja w Izraelu

Spis treści

O projekcie.....	1
Autorzy publikacji.....	1
Wprowadzenie.....	2
Rozdział 1. Rosyjska strategia informacyjna w Izraelu.....	4
Rozdział 2. Narzędzia i techniki dezinformacji stosowane przez Rosję.....	5
Rozdział 3. Sytuacja polityczna i medialna w Izraelu.....	7
3.1. Tło polityczne w Izraelu.....	7
3.2. Kontekst medialny.....	8
Rozdział 4. Analiza skutków dezinformacji.....	14
4.1. Polityczne skutki dezinformacji.....	14
4.2. Społeczne i międzynarodowe skutki dezinformacji.....	16
4.3. Międzynarodowe konsekwencje rosyjskiej dezinformacji.....	18
Rozdział 5. Wnioski.....	19
Rozdział 6. Rekomendacje na przyszłość.....	21
Bibliografia i źródła.....	22

O projekcie

Projekt finansowany z budżetu państwa w ramach konkursu Ministra Spraw Zagranicznych RP „Dyplomacja Publiczna 2024-2025 - wymiar europejski i przeciwdziałanie dezinformacji”.

Publikacja wyraża wyłącznie poglądy autora i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

Autorzy publikacji

Jakub Katulski

Politolog, kulturoznawca bliskowschodni. Absolwent Instytutu Bliskiego i Dalekiego Wschodu UJ. Doktorant Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Twórca podcastu „Stosunkowo Bliski Wschód”. Stały współpracownik tygodnika „Przegląd”.

Milena Gajewska

Absolwentka Instytutu Judaistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, doktorantka Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w programie komunikacja społeczna i media. W pracy badawczej zajmuje się obrazem konfliktu izraelsko-palestyńskiego w mediosferze.

Wprowadzenie

Izrael jest szczególnym partnerem politycznym Federacji Rosyjskiej ze względu na obecność znacznej liczby przedstawicieli rosyjskojęzycznej diaspory, którzy opuścili tereny byłego Związku Radzieckiego po 1991 r. Ich potomkowie stanowią do dzisiaj ważną część izraelskiej populacji. Ponadto istotne dla tej relacji są bliskie związki rosyjskich oligarchów z bezpośredniego otoczenia Władimira Putina z Izraelem (wielu z nich ma izraelskie obywatelstwo), jak również interesy zarówno względem Bliskiego Wschodu, jak i Zachodu, które w niektórych aspektach stawiają Izrael i Rosję w roli sojuszników. Partnerstwo z Kremlenem było w ostatnich dekadach kluczowe dla izraelskiego wojska w operacjach ograniczających wpływy Iranu w Syrii, a także biorących na cel transporty broni dostarczanej Hezbollahowi w Libanie. Rosja wspiera jednak też kluczowych izraelskich rywali w regionie, więc międzypaństwowe relacje są złożone. W związku z tym Moskwa prowadzi kampanie dezinformacyjne i propagandowe, rozpowszechnia fałszywe informacje, czy stara się wykorzystać izraelską rosyjskojęzyczną diasporę do wzmocnienia swojego stanowiska. Wykorzystuje przy tym już funkcjonujące w izraelskim społeczeństwie i w izraelskiej klasie politycznej resentymenty, uprzedzenia i przekonania, w szczególności nieufność wobec wielostronnych relacji politycznych i instytucji międzynarodowych reprezentujących liberalny porządek międzynarodowy, jak również powszechne przekonanie o obecnym w społeczeństwach Zachodu antysemityzmie.

Celem tego raportu jest identyfikacja technik i narracji stosowanych przez Rosję w Izraelu, omówienie strategii, a także wykazanie, w jaki sposób techniki i narracje wpasowują się w obecną sytuację w Izraelu. Raport analizuje wpływ rosyjskich działań na strefę społeczną, opinię publiczną i klasę polityczną w Izraelu. Raport pokazuje, jak działania rosyjskie mogą uderzać w relacje polsko-izraelskie i wizerunek Polski, a także kończy się wnioskami i rekomendacjami, które mogą pomóc w ograniczeniu szkód związanych z rosyjską dezinformacją.

Raport przygotowany został w oparciu o analizę własną mediów społecznościowych, krajobrazu medialnego i sytuacji politycznej w Izraelu. Analiza została ponadto uzupełniona o przegląd aktualnej literatury, w tym artykułów o ww. tematyce, przygotowanych przez izraelskie think-tanki, które również identyfikowały rosyjskie działania dezinformacyjne w kraju. Celem raportu jest jednak zaproponowanie rozwiązań dla polskich odbiorców, które poprawiłyby pozycję polskiego społeczeństwa i podniosłyby poziom bezpieczeństwa Polski w relacjach z Izraelem.

Na ostatnich stronach raportu znajduje się podsumowanie głównych wniosków płynących z analizy, a także rekomendacje na przyszłość odnoszące się zarówno do rozwiązań możliwych do wprowadzenia w Polsce, jak i do rozwiązań koniecznych do wprowadzenia

w Izraelu czy w relacjach bilateralnych z Izraelem i Palestyną.

Rozdział 1.

Rosyjska strategia informacyjna w Izraelu

Rosyjska strategia informacyjna w Izraelu koncentruje się na wpływaniu na opinię publiczną celem **podważania zaufania do Zachodu – zwłaszcza Stanów Zjednoczonych, Unii Europejskiej, instytucji międzynarodowych, w tym NATO, a także Ukrainy**. Strategia ta pada na podatny grunt, gdyż jest przynajmniej częściowo zgodna z postrzeganiem zachodnich instytucji przez izraelskie społeczeństwo. W 2021 roku w badaniu Statista jedynie 22% izraelskich Żydów uważało Unię Europejską za instytucję przyjazną wobec Izraela (Statista, 2024), a w 2023 Pew Research Centre podało, że aż 76% badanych Izraelczyków negatywnie odbiera Organizację Narodów Zjednoczonych (w przypadku wyłącznie żydowskiej populacji ten odsetek wzrasta do 82%) (PEW, 2023).

Założenia rosyjskiej strategii informacyjnej w Izraelu, zgodne z rosyjskimi doktrynami wojny informacyjnej i hybrydowej, pozwalają maksymalizować wpływ na politykę wewnętrzną i zewnętrzną Izraela bez znacznego wykorzystywania zasobów militarnych czy dyplomatycznych. Rosja wykorzystuje techniki wojny informacyjnej, aby manipulować przekazem i kontrolować informacje docierające do opinii publicznej. W zamierzeniu ma to wywołać nasilenie się antyzachodnich nastrojów i delegitymizowanie instytucji międzynarodowych czy idei prawa międzynarodowego. Cele strategiczne rosyjskiej wojny informacyjnej w tym zakresie są zbieżne w dużej mierze z optyką izraelskiego społeczeństwa dotyczącą funkcjonowania społeczności międzynarodowej.

Co charakterystyczne, w przekazach trafiających do izraelskiej publiki Rosja nie jest zwykle przedstawiana jako alternatywny lider – rosyjska strategia informacyjna ma raczej charakter negatywny. Oznacza to, że rosyjska propaganda w zamierzeniu nie jest obliczona na bezpośrednie poprawienie wizerunku Rosji, a raczej niepochlebne przedstawienie jej rywali.

Istotnymi elementami rosyjskiej strategii informacyjnej pozostają także postacie rosyjskich oligarchów będących obywatelami Izraela, w szczególności: Wiaczesław Mosze Kantor, Roman Abramowicz, Michaił Fridman, Wiktor Wekselberg czy Borys Minc. Funkcjonują oni często w środowiskach biznesowych i politycznych zarówno Izraela, jak i Rosji, niejednokrotnie występując też w radach czy zarządach instytucji o zasięgu globalnym.

Rozdział 2.

Narzędzia i techniki dezinformacji stosowane przez Rosję

Rosyjska strategia wpływu na izraelskie społeczeństwo i na politykę Izraela oparta jest na kilku głównych technikach:

Wykorzystanie zmanipulowanych informacji, grafik, podszywanie się pod istniejące wydawnictwa medialne

Częstą techniką stosowaną w rosyjskiej strategii dezinformacyjnej wobec Izraela jest wykorzystywanie materiałów, które mają przypominać odbiorcy uznane medium głównego nurtu np. portal Walla. Jest to część akcji dezinformacyjnej Doppelganger, prowadzonej przez Rosję w wielu innych krajach, która nie ogranicza się wyłącznie do Izraela (Czerny i in., 2024).

Wykorzystanie rosyjskojęzycznych kanałów informacyjnych takich jak Russia Today (RT), a także arabskojęzycznych kanałów informacyjnych takich jak RT Arabic

Kanały te odbierane są przez rosyjskojęzyczną część izraelskiego społeczeństwa, a także przez ludność palestyńską mieszkającą na terytoriach Zachodniego Brzegu, Jerozolimy Wschodniej i Strefy Gazy, czy również przez arabskich obywateli Izraela.

Rozpowszechnianie fałszywych informacji czy satyry zniekształcającej rzeczywistość

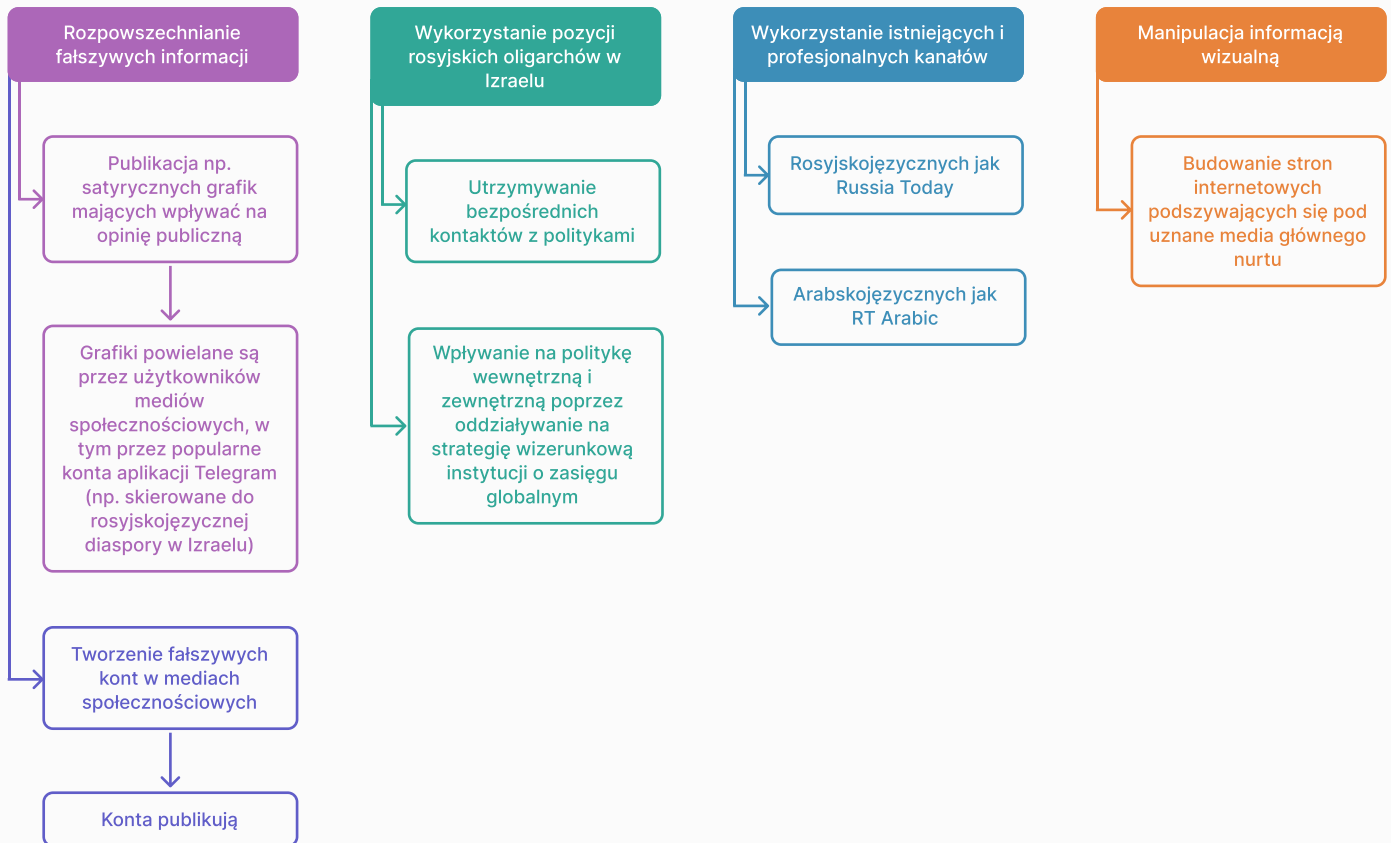
W mediach społecznościowych publikowane są treści, które mają na celu wpływać na stosunek do np. Ukrainy czy Unii Europejskiej, które wykorzystują funkcjonujące w Izraelu konflikty społeczne. Treści satyryczne mogą m. in. sugerować, że Ukraina wyposaża Hamas w broń raketową wykorzystywaną w trwającej od 7 października 2023 r. eskalacji konfliktu izraelsko-palestyńskiego.

Wykorzystanie rosyjskich oligarchów z izraelskim obywatelstwem do wpływania na opinię publiczną

Rosyjscy oligarchowie otrzymujący istotne strategiczne stanowiska w instytucjach zaufania publicznego, takich jak Instytut Jad Waszem mogą wpływać na strategię wizerunkową, by wzmacniać istniejące podziały między Izraelem a Zachodem.

Rosyjskie kampanie w Izraelu nie destabilizują sytuacji politycznej, ale skutecznie odwołują się do już funkcjonujących w społeczeństwie izraelskim przekonań, utwierdzając stereotypy i wzmacniając podziały wewnętrzne i zewnętrzne.

ROSYJSKA STRATEGIA INFORMACYJNA W IZRAELU

Grafika 1: Mapa myśli - rosyjska strategia informacyjna w Izraelu.

Źródło: Opracowanie własne.

Rozdział 3.

Sytuacja polityczna i medialna w Izraelu

3.1. Tło polityczne w Izraelu

Na politykę w Izraelu wpływ mają **zróżnicowanie społeczne oraz powiązana z nim wielopartyjność**, a także wynikające z nich podziały. Główne role na scenie politycznej odgrywają partie o charakterze syjonistycznym, jednak istnieją również partie reprezentujące mniejszości arabskie. Od 2018 r. w Izraelu trwał **kryzys polityczny** spowodowany niestabilnością kolejnych rządów. W latach 2019-2022 przeprowadzono aż pięć wyborów parlamentarnych. Po wyborach w 2019 r. żadna partia nie zgromadziła większości rządzącej, co doprowadziło do wyborów w 2020 r. Wybrany wtedy trzydziesty piąty rząd Izraela został rozwiązany już w 2021 r. Kolejny rząd także nie przetrwał dłużej niż rok. Sytuacja zmieniła się dopiero w ostatnich wyborach, kiedy to w 2022 r. wyłoniono trzydziesty siódmy rząd Izraela będący koalicją, w której skład weszły następujące partie: Likud, Szas, Zjednoczony Judaizm Tory, Religijny Syjonizm, Nowa Nadzieja, Ocma Jehudit oraz Noam.

Centralną postacią w izraelskiej polityce jest **Benjamin Netanjahu**, przewodniczący syjonistycznej, narodowo-konserwatywnej partii Likud, pełniący funkcję premiera w latach 1996-1999, 2009-2021, a następnie w 2022 aż do chwili obecnej, zatem będący u władzy niemal cały czas od 2009 r. (z krótką, roczną przerwą, kiedy to na urządzie zastąpił go Naftali Bennet). Netanjahu jest uważany za postać kontrowersyjną, a jego działania polaryzują izraelskie społeczeństwo. Stawia mu się zarzuty o korupcję, wskazuje na współpracę ze skrajnie nacjonalistycznymi i religijnymi partiami, a także zarzuca autorytarne zapędy, traktując go niekiedy jako wręcz zagrożenie dla demokracji w państwie.

Zarzuty o korupcję pojawiały się w trakcie **pandemii COVID-19** trwającej od 2019 r. W dodatku pandemia wpłynęła na **nasilenie problemów gospodarczych i politycznych**. Premier ogłosił w tamtym okresie stan wyjątkowy. Początkowo działania Netanjahu doprowadziły do szczytowego poparcia dla Likudu, lecz już w lipcu i sierpniu 2020 doszło do protestów przeciw prowadzonej polityce zdrowotnej. Ograniczenia w Izraelu zostały zniesione w 2021 r., natomiast ograniczenia wjazdu osób bez obywatelstwa izraelskiego zniesiono dopiero w 2022 r.

Jednym z dyskusyjnych posunięć rządu Netanjahu była próba **wprowadzenia reformy sądownictwa z 2023 r.** Miała ona polegać na zmniejszeniu władzy Sądu Najwyższego poprzez ograniczenie mu uprawnień do kontroli sądowej, a także przekazaniu kontroli nad

nominacjami sędziowskimi rządowi. Tym samym, realnie ministrowie mogliby powoływać i odwoływać sędziów, natomiast Sąd Najwyższy nie mógłby orzekać o niekonstytucyjności proponowanych w Knesecie ustaw. Propozycje te spotkały się ze zróżnicowanymi reakcjami zarówno w Izraelu, jak i za granicą. Choć reformę poparły niektóre grupy, takie jak prawicowi politycy czy syjonistyczni rabini religijni, to zgodnie z sondażami większość izraelskiego społeczeństwo nie była przychylna. Opozycja oraz aktywiści krytykowali propozycje zmian, wskazując, że stanowiłyby one zagrożenie dla niezależności sądownictwa. Wzburzenie społeczne wobec forsowanych przez rząd ustaw doprowadziło do **masowych protestów trwających od stycznia do października 2023 r.** Ich skutkiem było faktyczne opóźnienie przeprowadzenia reform. Mimo niesprzyjających opinii społeczeństwa w lipcu 2023 r. uchwalono ustawę znoszącą możliwość kontrolowania przez Sąd Najwyższy rządowych działań. Jednak została ona uchylona przez Sąd Najwyższy 1 stycznia 2024 r. Protesty zmniejszyły intensywność po **ataku Hamasu na Izrael z 7 października**, a następnie po utworzeniu gabinetu wojennego 12 października 2023 r.

Wspomniane wydarzenia z 7 października 2023 r. oraz ich następstwa są kolejną aktualną kwestią wzburzającą obywateli Izraela. Po ataku Hamasu Izrael odpowiedział zbrojną akcją w Strefie Gazy, co doprowadziło do kryzysu humanitarnego w Gazie. Sam atak z 7 października uznano za porażkę wywiadu. W debacie publicznej ważnym tematem jest odbicie porwanych przez palestyńskie bojówki zakładników. Netanjahu zarzuca się, że nie robi wszystkiego, co by mógł, aby odbić porwanych. Związane z wojną niepokoje skutkowały protestami, które miały na celu wywarcie presji na premierze, aby przyjął zawieszenie broni oraz doprowadził do uwolnienia zakładników. W trakcie demonstracji powracał także temat reformy sądownictwa.

Napięta sytuacja w państwie po 7 października 2023 r. spowodowała wzrost nastrojów antyarabskich w Izraelu. Stosunek do działań zbrojnych pogłębił społeczne podziały, szczególnie pomiędzy obywatelami żydowskimi a arabskimi. Także za granicą konflikt jest szeroko komentowany, a Izraelowi zarzuca się popełnianie zbrodni wojennych i ludobójstwo. Istotny stał się również problem przyszłości Strefy Gazy oraz uznania istnienia Państwa Palestyńskiego.

3.2. Kontekst medialny

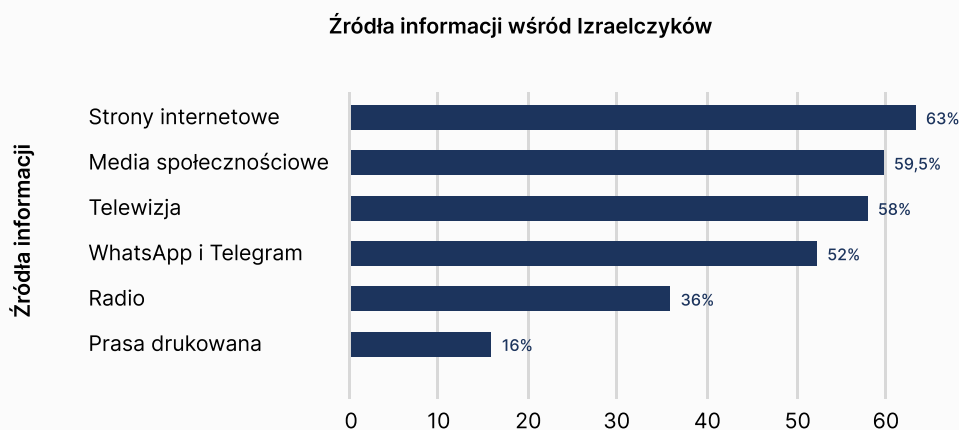
Izraelskie media są zróżnicowane. Publiczność ma dostęp do stacji telewizyjnych, radiowych, czasopism drukowanych, internetowych występujących w kilkunastu językach oraz mediów społecznościowych. Najpopularniejszy jest język hebrajski, a inne języki to m.in.: arabski, angielski, francuski oraz rosyjski. Większość mediów należy do przedsiębiorstw niepublicznych, dlatego, jak podaje raport RSF, trudno wskazać pod jakimi

wpływami mogą działać (Reporters Without Borders, 2024). Z tego samego powodu media te są zależne od interesów komercyjnych właścicieli (Freedom House, 2023).

W Izraelu **występuje cenzura**, która może być stosowana, gdy istnieje zagrożenie, że publikowany artykuł zagrozi bezpieczeństwu narodowemu. Izraelski Cenzor Wojskowy jest jednostką dowodzoną przez Cenzora Głównego, zostaje mianowany przez Ministra Obrony, jednak mu nie podlega. Choć od decyzji cenzora można się odwołać, to należy mieć na uwadze, że wszelkie potencjalnie kontrowersyjne artykuły dotyczące bezpieczeństwa państwa muszą być zaakceptowane przed publikacją. W innym wypadku dziennikarze mogą utracić prawo do wykonywania zawodu i mierzyć się z konsekwencjami prawnymi. Ponadto od 2024 r. na mocy tzw. Prawa al-Dżazira (ustawa pierwsze czytanie przeszła w kwietniu 2024 r. stosunkiem 71 do 10 głosów) możliwe jest zakazywanie nadawania zagranicznym podmiotom, jeśli zostaną uznane za zagrażające bezpieczeństwu państwa, jak uznano w przypadku katarskiej telewizji Al-Dżazira nadającej reportaże ze Strefy Gazy. Mimo to media dość swobodnie mogą krytykować politykę rządu. Organizacja Freedom House w raporcie z 2023 r. przyznaje Izraelowi pod względem wolności i niezależności mediów 3 na 4 punkty. Natomiast RSF zwraca uwagę na stosowane wobec dziennikarzy represje, zwłaszcza dziennikarzy arabskich oraz brutalność policji podczas antyrządowych protestów. RSF wskazuje również, że wielu palestyńskich dziennikarzy przebywa w izraelskim areszcie.

Zgodnie z sondażami przeprowadzonymi na izraelskim społeczeństwie w grudniu 2023 r. mediom ufało 30% Żydów i 36% Arabów (Israel Democracy Institute, 2024). Według innych badań IDI mediom ufa średnio 46% Izraelczyków (Shwartz-Altshuler & Sapozhnikova, 2024).

Strony internetowe oraz media społecznościowe są dla Izraelczyków głównymi źródłami informacji. Na trzecim miejscu jest telewizja, potem komunikatory WhatsApp i Telegram, następnie radio i na końcu prasa drukowana (Shwartz-Altshuler & Sapozhnikova, 2024).

Grafika 2: Źródła informacji wśród Izraelczyków.

Źródło: Grafika wygenerowana przy pomocy AI na podstawie danych z raportu IDI.

Telewizja

Głównymi językami w izraelskiej telewizji są hebrajski i angielski. Poziom zaufania różni się w zależności od stacji telewizyjnej. Dla wybranych kanałów przedstawia się on następująco:

Kanał	Typ własności	Właściciel	Powiązania polityczne	Poziom zaufania	Języki nadawania
Kanał 11	publiczny	Israeli Public Broadcasting Corporation	neutralne; dąży do obiektywnego przedstawiania informacji	60%	głównie hebrajski; programy w języku arabskim i angielskim, napisy w arabskim/rosyjskim
Kanał 12	prywatny	Keshet Media Group	uważany za centrowy; stara się unikać wyraźnych powiązań politycznych	54%	hebrajski; niektóre programy z napisami w języku arabskim/rosyjskim
Kanał 13	prywatny	Reshet Media	postrzegany jako centrowy; brak wyraźnych powiązań politycznych	46%	hebrajski; niektóre programy z napisami w języku arabskim/rosyjskim
Kanał 14	prywatny	Jewish Israeli Channel Ltd.	powiązania z prawicą; sprzyja Benjaminowi Netanjahu	35%	hebrajski; niektóre programy z napisami w arabskim/rosyjskim

Tabela 1: Telewizja w Izraelu.
Źródło: Opracowanie własne.

Nadawcy publiczni

Publicznym krajowym nadawcą jest Israeli Public Broadcasting Corporation (dawniej Israeli Broadcasting Authority) znany w Izraelu jako Kan (hebr. 'tu') lub Makan (arab. 'miejsce'). IPBC jest częścią europejskiej stacji nadawców.

Kanały należące do IPBC to:

- Kan 11
- Madat 33 – kanał w języku hebrajskim
- Kan Educational – kierowany do dzieci

Innym publicznym kanałem jest należący do Second News Company Knesset Channel, który jest kanałem parlamentarnym.

Nadawcy prywatni

Większość kanałów telewizyjnych w Izraelu to nadawcy prywatni. Dane na temat wybranych prywatnych kanałów izraelskich przedstawiają się następująco:

Kanał	Język	Właściciel	Sympatie polityczne
Keszeta 12	hebrajski	Keshet Media Group	brak jednoznacznej afiliacji politycznej
Reszeta 13	hebrajski	Reshet Media Group	brak jednoznacznej afiliacji politycznej
Kanał 14	hebrajski	Jewish Israeli Channel Ltd.	prawicowy, wspierający Benjamina Netanjahu
i24NEWS	angielski, francuski, arabski, hebrajski	Patrick Drahi	prawicowy
Kanał 9 (Israel Plus)	rosyjski, hebrajski	Alexander Levin	brak jednoznacznej afiliacji politycznej
Hala TV	arabski	Panorama Group	skierowany do arabskiej społeczności w Izraelu

ILTV	angielski	Simon Falic & David Herzog	brak jednoznacznej afiliacji politycznej; skierowany do globalnych odbiorców
------	-----------	-------------------------------	--

Tabela 2: Nadawcy prywatni w Izraelu.

Źródło: Opracowanie własne.

Radio

Podobnie jak w przypadku telewizji, stacje radiowe także można podzielić na publiczne i prywatne. Do IPBC należy osiem stacji radiowych, m. in.:

- Kan Bet – głównie wiadomości
- Makan – stacja arabskojęzyczna
- Kan REKA – stacja rosyjskojęzyczna

Ciekawą stacją jest Galei Cahal (Galac), stacja należąca do IDF i finansowana przez państwo, która nadaje w częstotliwościach możliwych do odbioru w schronie.

Inne stacje radiowe w Izraelu to m.in. : Radio Tel Aviv 102FM, Kol Chai – skierowane do społeczności religijnych Żydów, podobnie jak Kol BaRama, Ashams – stacja w języku arabskim.

Prasa drukowana

Popularnymi czasopismami w Izraelu są: Israel Hajom, Jedit Achronot, Haarec, Maariw, Globes, B'Szewa. Arabskojęzyczne czasopisma to m.in: Kul al-Arab, al-Ittihad.

Internet

Istnieją różne portale informacyjne oraz czasopisma dostępne w internecie takie jak:

- Ynet (<https://www.ynet.co.il>).
- Walla! News (<https://www.walla.co.il/>).
- Haarec (<https://www.haaretz.com/>) – czasopismo liberalne.
- The Jerusalem Post (<https://www.jpost.com/>), dostępne głównie w języku angielskim.
- Israel Hajom (<https://www.israelhayom.co.il/>) – portal konserwatywny.
- Times of Israel (<https://www.timesofisrael.com/>) – gazeta dostępna w kilku językach, w tym angielski.

- Aruc Szewa (<https://www.israelnationalnews.com/>) – prawicowy portal o charakterze religijnosyjonistycznym, dostępny w języku hebrajskim, angielskim oraz rosyjskim.
- Panet (<https://panet.com/>) portal w języku arabskim – zawiera relacje z Palestyny.
- Arab48 (<https://www.arab48.com/>) – portal w języku arabskim.

Także IPBC oferuje swoją stronę internetową: <https://www.kan.org.il/>

Media społecznościowe

Najpopularniejszymi mediami społecznościowymi w Izraelu są WhatsApp, YouTube, Facebook, Instagram, Telegram, TikTok, X (dawniej Twitter) (Wiener, Stegman, 2024). Popularność tych platform oraz czas ich użytkowania różni się u poszczególnych grup wiekowych. W mediach społecznościowych prowadzone są oficjalne konta instytucji rządowych, IDF, polityków oraz osób publicznych związanych z rządem.

Media arabskie

Ok. 20% populacji izraelskiej to Arabowie, dlatego też w Izraelu istnieją media w języku arabskim, jednak dotyczą je problemy takie jak: naciski polityczne, braki w finansowaniu oraz cenzura, szczególnie w związku z konfliktem izraelsko-palestyńskim. Represje dotyczą również arabskich mediów nadających spoza Izraela. Przykładem trudności, jakie napotykają arabskie media w Izraelu może być nalot na redakcję i zamknięcie izraelskiego oddziału katarskiego nadawcy Al-Dżazira uznanego za podmiot zagrażający bezpieczeństwu państwa przez publikowane treści.

Media rosyjskojęzyczne

Z powodu obecności dużej grupy imigrantów z terenów dawnego ZSRR w Izraelu możemy znaleźć także media rosyjskojęzyczne. Są one głównie skierowane do starszych osób, ponieważ młodsze pokolenie częściej używa języka angielskiego lub hebrajskiego. Kolejny problem dla tychże mediów stanowi konkurencja ze strony globalnie dostępnych mediów rosyjskich. Przykładem rosyjskojęzycznego medium globalnego jest RTVI. Zwykle izraelskie media rosyjskojęzyczne mają zabarwienie prawicowe.

Rozdział 4.

Analiza skutków dezinformacji

4.1. Polityczne skutki dezinformacji

Rosyjska dezinformacja w Izraelu trafia na podatny grunt. W dużej mierze jej cele strategiczne są tożsame z celami strategicznymi obozu rządzącego Izraelem od 1,5 dekady. Nie oznacza to jednak, że cele pokrywają się całkowicie. Izraelska strategia polityki międzynarodowej oparta jest na utrzymywaniu relacji dwustronnych i strategicznym partnerstwie w szczególności ze Stanami Zjednoczonymi. Obóz Benjamina Netanjahu, jak i duża część izraelskiej klasy politycznej i społeczeństwa wyraża niewielkie zaufanie do stosunków multilateralnych, liberalnego porządku międzynarodowego i instytucji międzynarodowych takich jak Organizacja Narodów Zjednoczonych, Unia Europejska, Międzynarodowy Trybunał Karny i inne. W tym zakresie strategii Izraela i Rosji są zbliżone, gdyż starają się podważyć ich legitymację, w celu wypełnienia własnych interesów politycznych tożsamych z powszechnym przekonaniem społeczeństw obu państw.

Ze względu na chęć utrzymywania poprawnych stosunków z Rosją, Izrael nie włączył się w 2022 r. i w 2023 r. do otwartego wspierania Ukrainy po rosyjskiej pełnoskalowej inwazji pomimo wezwań Kijowa i Zachodu. Zachowawcze podejście umożliwiło wprowadzenie anonimowej satyry, której celem jest jeszcze dalsze pogłębienie rozdziewku między Izraelem a wspierającym Ukrainę Zachodem. W mediach społecznościowych, na kontach uruchamianych w ramach akcji Doppelganger, pojawiły się satyryczne grafiki sugerujące, że dozbieranie Ukrainy jest równoznaczne z uzbrajaniem Hamasu. O ile to samo w sobie nie przyczyniło się raczej do ostrożnego wspierania Ukrainy przez Izrael, o tyle działania takie utwierdzają istniejące w Izraelu negatywne stereotypy dotyczące zachodnich instytucji międzynarodowych, pokazując je jako realne polityczne zagrożenie.

Na ilustracji wyprodukowany w Stanach Zjednoczonych pocisk oznaczony sercem w barwach narodowych Ukrainy trafia w punkt oznaczony izraelską flagą państwową. Anonimowa satyryczna ilustracja kolportowana w Izraelu i państwach Zachodu.

Na ilustracji osoba w ubraniu z ukraińskimi barwami i symbolami narodowymi żegna rękę z logotypem NATO na rękawie, kierując się w kierunku Gazy. Postać niesie pod pachą pocisk opisany jako „wyprodukowany w Stanach Zjednoczonych”. Z prawej strony ilustracji w jego kierunku banknot z symbolem dolara wyciąga rękę z palestyńską flagą narodową na rękawie. Anonimowa satyryczna ilustracja kolportowana w Izraelu i państwach Zachodu.

Bezpośredni wpływ rosyjskich działań na politykę jest jednak o wiele wyraźniejszy, gdy przyrzeć się rosyjskim oligarchom z izraelskim obywatelstwem. Przykładem, na który warto zwrócić uwagę, jest Wiaczesław Mosze Kantor z bliskiego otoczenia Władimira Putina, który od lat pełni istotne role w Europejskim Kongresie Żydów (do 2022 r. był przewodniczącym organizacji), a także w ciałach doradczych Instytutu Jad Waszem. W 2023 r. Polska podjęła decyzję o zamrożeniu 19,82% udziałów Kantora w Grupie Azoty, a Unia Europejska objęła go sankcjami. Kantor w swojej działalności publicznej wykorzystywał rosyjskie stanowisko państwowe, przedstawiając Rosję jako modelowy przykład kraju walczącego z antysemityzmem (Bryc, 2020). W podobnym czasie Europejski Kongres Żydów pod przewodnictwem Mosze Kantora krytykował Polskę za rosnącą liczbę przypadków antysemityzmu. Działania tego rodzaju naruszyły międzynarodową pozycję Polski, a także skomplikowały dwustronne relacje polsko-izraelskie, zwłaszcza w dobie kryzysu dyplomatycznego po nowelizacji kodeksu postępowania administracyjnego w 2021 r.

W kontekście politycznym rosyjska dezinformacja oparta na wykorzystywaniu funkcjonu-

jących w społeczeństwie uprzedzeń przyczynia się także do wzmocnienia roli polityków, którzy budują swój przekaz w oparciu o obawy izraelskiego społeczeństwa związane z bezpieczeństwem, w szczególności w związku z aktywnością Hamasu w Strefie Gazy, ale także Iranu i libańskiego Hezbollahu.

4.2. Społeczne i międzynarodowe skutki dezinformacji

Rosyjska propagandowa akcja Doppelganger wpływa także na szerzenie dezinformacji w społeczeństwie izraelskim. Podobnie jak w przypadku akcji wymierzonych przeciw innym państwom, tu także wykorzystywane jest upowszechnianie fałszywych informacji za pośrednictwem stron przypominających popularne serwisy. W mediach społecznościowych tworzone są posty mające na celu wywołanie odpowiednich kontrowersji. Mimo że zwykle nie mają one zbyt wielu realnych reakcji, to niektórym udaje się przebić do bardziej popularnych kanałów (Czerny, Michlin-Shapir, Siman-Tov, 2024; Siman-Tov, Michlin-Shapir, 2024).

Zagrożenie to widoczne jest szczególnie w mediach społecznościowych. Przykładem takiego działania jest udostępnianie na popularnych kanałach na Telegramie (Sdartoli¹ czy Carmel News²) informacji o tym, że Igrzyska Olimpijskie 2024 w Paryżu mogą być równie niebezpieczne dla Izraelczyków jak te z 1972 r. w Monachium, kiedy to doszło do zamachu na życie izraelskich sportowców. Zdarza się także, że takie fałszywie rozpowszechniane informacje trafiają do mediów tradycyjnych. Tak też się wydarzyło w przypadku kanału Kan 11, gdzie powtórzono informację o tym, że Hamas przejął ukraińską broń (Czerny, Michlin-Shapir, Siman-Tov, 2024). Warto zauważyć, że popularna wśród Izraelczyków platforma Telegram (np. grupa Ukronazim³ – nazwa grupy zrównuje Ukraińców z nazistami) powszechnie jest wykorzystywany do szerzenia rosyjskiej dezinformacji i propagandy antyukraińskiej w języku hebrajskim. Jednak nie wyłącznie, bo wykorzystuje się również inne media społecznościowe, takie jak X czy Facebook (Barel, Michlin-Shapir, Czerny, 2024). W związku z rygorystycznymi zasadami Facebooka od 2024 r. coraz popularniejsze stają się posługiwanie takimi platformami jak Instagram, Reddit czy Pinterest (Rakov, 2024).

Inną plotką rozsiewaną w ramach akcji Doppelganger było to, że amerykańscy Demokraci organizują lewicowe protesty przeciwko reformie sądownictwa (w roku 2022), ponieważ Joe Biden rzekomo chciał obalić rząd Netanjahu. Ogólnie napięta sytuacja społeczna

¹ <https://web.telegram.org/k/#@sdarotali>, [dostęp: 26.12.2024].

² <https://t.me/alexme hacarmel>, [dostęp: 26.12.2024].

³ <https://t.me/ukroterror2/11339>, [dostęp: 26.12.2024].

związana z reformą była wykorzystywana do pogłębiania podziałów politycznych i społecznych, w tym między osobami świeckimi a religijnymi. Pojawiały się sugestie, że USA zamierza skorumpować Izrael oraz oddalić Żydów od judaizmu, a także, że Amerykanie szkolą bojowników palestyńskiego Hamasu do walk przeciwko Izraelczykom. Co warto zauważyć, w kampanii Doppelganger rozpowszechniano również treści w języku hebrajskim, które wpisywały się w rzeczywiste narracje przeciwników reformy sądownictwa oraz krytyków amerykańskiej administracji (Rakov, 2024).

Rosja szeroko wykorzystuje wojnę w Strefie Gazy, aby wpływać na publikę, żeby propagować sprzyjające prezydentowi Władimirowi Putinowi narracje oraz uzasadniać agresję Rosji na Ukrainę. Posługując się obrazami z Gazy stara się normalizować trwający konflikt oraz znieczulić opinię publiczną. Ponadto przekonuje, że konflikt izraelsko-palestyński jest efektem nieudolnej polityki USA na Bliskim Wschodzie. Wojnę przedstawia jako realny konflikt ze Stanami Zjednoczonymi, które mają się wysługiwać Izraelem i w istocie konflikt w Gazie ma być wojną zastępczą (Shamrai, 2023), natomiast same relacje z USA mają szkodzić bezpieczeństwu Izraela. Co więcej, narracje sugerowały, że USA miało porzucić osłabiony Izrael.

Rozpowszechniana jest także obawa, że Izrael i Ukraina konkurują ze sobą o Zachodnie wsparcie. Głównie sugeruje się, że pomoc dla Ukrainy może zostać wstrzymana ze względu na Izrael oraz że Izrael powinien zrezygnować z pomocy dla Ukrainy ze względu na własne wydatki (Barel, Michlin-Shapir, Czerny, 2024; Rakov, 2024). W kontekście Ukrainy padają także oskarżenia o antysemityzm i nazizm, także w odniesieniu do Wołodymyra Zełenskigo. Z jednej strony Rosja zarzuca postawę antysemicką Ukrainie, a z drugiej sama taką postawę przyjmuje wobec ukraińskich przywódców. Rosyjskie media rozpowszechniały też informacje o rzekomym odkupieniu ukraińskiej broni przez Hamas, której miano potem użyć do zabijania cywilów.

Rosja stara się przedstawić siebie jako państwo potępiające antysemityzm, do czego został wykorzystany incydent w Machaczkale w październiku 2023 roku. Doszło tam do zamieszek, w trakcie których wtargnięto na pokład samolotu z Tel Awiwu i szukano „uchodźców z Izraela”, głosząc hasła nawołujące do zabijania Żydów. Sytuacja ta została skrytykowana przez rosyjskie władze, a o organizację akcji oskarżono Ukrainę (Shamrai, 2023). Tym samym rosyjski rząd starał się ukazać jako przyjazny Żydom, mimo że w rzeczywistości kampania Doppelganger przyczyniła się do rozpowszechniania antysemickich treści na Zachodzie (Barel, Michlin-Shapir, Czerny, 2024).

Prawdopodobnie rosyjska dezinformacja obecna była w izraelskich mediach jeszcze przed 7 października 2023 r. Oprócz podsycania wspomnianych już napięć dotyczących reformy sądownictwa, we wcześniejszych latach rosyjska dezinformacja wpływała również na rozpowszechnianie wśród społeczeństwa fałszywych informacji oraz nastrojów antyszczepionkowych w trakcie pandemii COVID-19 (Bulshtein, 2024). Oprócz Żydów,

szczególnie o prawicowych poglądach, podatny grunt dla rosyjskich działań stanowi arabska społeczność w Izraelu, która także staje się celem ataków dezinformacyjnych (Siman-Tov, Michlin-Shapir, 2024).

4.3. Międzynarodowe konsekwencje rosyjskiej dezinformacji

Działania Rosji w regionie same w sobie nie są pierwotną przyczyną napięć między Izraelem a jego partnerami w regionie i na Zachodzie. Jak już jednak wskazano, wykorzystują istniejące resentymenty i stereotypy wyraźnie funkcjonujące w izraelskim społeczeństwie, sprawnie wplatając w rosyjski przekaz powszechne tam przekonanie o uprzedzeniu międzynarodowych instytucji do Państwa Żydowskiego i Izraelczyków.

Izraelskim politykom skutecznie udaje się również blokować wsparcie dla Ukrainy, pomimo starań ukraińskich polityków o zdobycie systemów obrony przeciwrakietowej, w tym popularnego systemu Żelazna Kopuła. Izraelscy politycy unikają jednak antagonizowania Ukrainy, skupiając się na argumentacji dookoła bezpieczeństwa Izraela i obawy przed możliwością nieintencjonalnego wzmocnienia regionalnych rywali. 29 czerwca 2023 r. Benjamin Netanjahu argumentował, że jego rząd wyklucza dostarczenie Ukrainie systemów obrony przeciwrakietowej w obawie, że mogą się one dostać w ręce Iranu, gdyby zostały przejęte przez Rosję.

Według dokumentów Social Design Agency, założonej w Moskwie i powiązanej z Kremlu firmy odpowiedzialnej (przynajmniej częściowo) za prowadzenie kampanii Doppelganger, jednym z celów strategicznych aktywności w Izraelu było sprawienie, by izraelskie partie polityczne nie wspierały dostarczania broni Ukrainie (Blau, Czerny, 2024). W tej sytuacji nie należy jednak twierdzić, że brak wsparcia dla Ukrainy ze strony izraelskich partii politycznych jest wyłącznie skutkiem rosyjskich działań dezinformacyjnych. Rosyjskie działania dezinformacyjne opierają się tutaj raczej na istniejących resentymentach i realnej z punktu widzenia izraelskich decydentów i opinii publicznej obawą przed wzmocnieniem Iranu, widzianego jako najistotniejszy regionalny konkurent Izraela.

Rozdział 5.

Wnioski

Rosyjska dezinformacja w Izraelu wykorzystuje powszechne w izraelskim społeczeństwie uprzedzenia, w tym te dotyczące postrzegania instytucji międzynarodowych jako systemowo antysemickich.

Rosyjska dezinformacja w Izraelu oddziałuje na społeczeństwo, wykorzystując media społecznościowe, zwłaszcza Telegram oraz niektóre media rosyjskojęzyczne dostępne w Izraelu. W związku z tym, że wiele kanałów medialnych należy do osób prywatnych, mogą być one podatne na rosyjskie wpływy. Może to skutkować szerzeniem rosyjskiej propagandy wśród odbiorców.

Rosja wykorzystuje wydarzenia budzące kontrowersje w społeczeństwie izraelskim, takie jak reforma sądownictwa z 2023 r. czy atak Hamasu na Izrael z 7 października 2023 r., aby wzbudzać niepokoje społeczne oraz propagować własną dezinformację. Wykorzystuje już istniejące problemy, aby wokół nich budować narrację zgodną z rosyjską propagandą.

Rosyjskie działania mają na celu wzbudzić niechęć społeczeństwa do Ukrainy, usprawiedliwić rosyjską inwazję, a samą Rosję przedstawić jako państwo przychylne Żydom. Szczególnie wykorzystywany jest w tym kontekście konflikt z Palestyną oraz wojna w Strefie Gazy.

Rosyjska propaganda w swoim zamierzeniu ma pogłębiać podziały izraelskiego społeczeństwa, zarówno pod względem etnicznym, jak i politycznym czy religijnym. Szczególnie podatnymi grupami są Żydzi o poglądach prawicowych oraz Arabowie, którzy także są celami ataków dezinformacyjnych.

Podsycane są również obawy wobec Zachodu, do czego m. in. przyczynia się akcja Doppelganger. Celem jest wzbudzanie w izraelskim społeczeństwie niechęci do USA, a także UE. Antyamerykańska propaganda ma wzbudzić poczucie opuszczenia Izraela ze strony Stanów Zjednoczonych.

Izrael jest strategicznie istotnym państwem na mapie Bliskiego Wschodu, wpływającym na politykę innych aktorów w regionie i poza nim. Jest także w związku z tym istotnym potencjalnym celem rosyjskich działań dezinformacyjnych obliczonych na osłabienie jego relacji z Zachodem.

Zainteresowanie relacjami z Izraela, Strefy Gazy, Zachodniego Brzegu, Wzgórz Golan, Syrii i Libanu w ostatnich kilku latach wśród polskiej opinii publicznej pokazuje, że istnieje potrzeba wzmocnienia roli korespondentów zagranicznych.

Rosja realizuje w swoich działaniach dezinformacyjnych długofalową strategię polityczną, której istotnym celem jest osłabienie związków Zachodu z partnerami międzynarodowymi, w tym z aktorami na Bliskim Wschodzie. Osłabienie percepcji instytucji liberalnej demokracji, instytucji międzynarodowych, państw Europy i Stanów Zjednoczonych może wpłynąć długofalowo na powstawanie kolejnych kryzysów dyplomatycznych, a także delegitymizację liberalnej demokracji w Izraelu i wśród opinii publicznej innych państw Bliskiego Wschodu.

Rozdział 6.

Rekomendacje na przyszłość

Wprowadzenie i wzmocnienie edukacji wśród obywateli polskich, uczulającej na strategię dezinformacyjną Rosji, opartą na przykładach gromadzonych w Polsce, Europie i państwach innych regionów – w tym z Izraela.

Monitorowanie izraelskich instytucji państwowych i pozapaństwowych o zasięgu krajowym i globalnym, celem przygotowania rekomendacji dla polskich instytucji rządowych i pozarządowych, aby łatwiej i efektywniej mogły weryfikować obecność potencjalnych rosyjskich wpływów, także w renomowanych instytucjach (np. Instytut Jad Waszem).

Wzmocnienie pozycji polskich mediów publicznych i niepublicznych oraz staranie się o umożliwienie im objęciem zasięgu także izraelskiej opinii publicznej, m. in. poprzez anglojęzyczne, hebrajskojęzyczne czy arabskojęzyczne wydania, umożliwiające przekazywanie polskiej wizji polityki wewnętrznej i zagranicznej, a także uzasadnianie stanowisk Polski wobec różnych problemów międzynarodowych.

Rozwój sieci polskich korespondentów zagranicznych, którzy mogliby relacjonować wydarzenia w Izraelu i Palestynie na potrzeby polskich wydawnictw medialnych, publicznych i prywatnych – wzmocnienie roli Polskiej Agencji Prasowej.

Bibliografia i źródła

1. Barel, O., Michlin-Shapir, V., & Czerny, M. (2024). Russian influence in Israel During the War in Gaza. Institute for National Security Studies.
<https://www.inss.org.il/publication/russian-influence/> [dostęp: 26.12.2024 r.].
2. Blau, U., Czerny, M., (2024). Russia's Influence Campaign in Israel: Creating New Party, Stoking Social Discord, Fueling Arab Discontent, and Straining Foreign Relations. Shomrim. The Center for Media and Democracy.
<https://www.shomrim.news/eng/russias-influence-campaign-in-israel> [dostęp: 26.12.2024 r.].
3. Bulshtein, A. (2024). Exposed: How Russia tries to exert influence on public opinion in Israel. Israel Hajom.
<https://www.israelhayom.com/2024/07/02/exposed-how-russia-tries-to-exerts-influence-on-public-opinion-in-israel/> [dostęp: 26.12.2024 r.].
4. Czerny, M., Michlin-Shapir, V., & Siman-Tov, D. (2024). Russia's disinformation campaign: Strategic and Cognitive Implications. Institute for National Security Studies.
<https://www.inss.org.il/publication/russia-disinformation/> [dostęp: 26.12.2024 r.].
5. Fagan, M. (2024). Most people in 35 countries see the UN favorably, but views have dipped in some places. PEW Research Center.
<https://www.pewresearch.org/short-reads/2024/09/05/most-people-in-35-countries-see-the-un-favorably-but-views-have-dipped-in-some-places/> [dostęp: 26.12.2024 r.].
6. Freedom House. (2023). Israel: Freedom in the World 2023. Freedom House.
<https://freedomhouse.org/country/israel/freedom-world/2023> [dostęp: 26.12.2024 r.].
7. Israel Democracy Institute. (2024). The Israeli Democracy Index 2023. Israel Democracy Institute.
<https://en.idi.org.il/articles/53380> [dostęp: 26.12.2024 r.].
8. Rakov, A. (2024). Russian interference in Israel's Internal Affairs. Jerusalem Institute for Strategy and Security.
<https://jiss.org.il/en/rakov-russian-interference-in-israels-internal-affairs/> [dostęp: 26.12.2024 r.].
9. Reporters Without Borders. (2024). Israel – Press freedom index 2024. Reporters Without Borders.
<https://rsf.org/en/country/israel> [dostęp: 26.12.2024 r.].
10. Shamraj, M. (2023). How Russia uses the Israel-Gaza crisis in its disinformation campaign against the West. International Centre for Counter-Terrorism.
<https://icct.nl/publication/how-russia-uses-israel-gaza-crisis-its-disinformation-campaign-against-west> [dostęp: 26.12.2024 r.].
11. Siman-Tov, D., & Michlin-Shapir, V. (2024). A Worldwide Russian Influence Campaign – Implications for Israel. Institute for National Security Studies.
<https://www.inss.org.il/publication/russian-influence-campaign/> [dostęp: 26.12.2024 r.].

12. Statista Research Department. (2024). Share of respondents that see the European Union as a friendly organization to Israel as of 2021, by population group. Statista.
<https://www.statista.com/statistics/1315595/share-of-respondents-that-see-the-eu-as-friendly-to-israel-by-population/> [dostęp: 26.12.2024 r.].
13. Shwartz-Altshuler, T., Sapozhnikova, I. O. (2024). Media and Social Media Consumption, Trust, and Literacy. The Israel Democracy Institute.
<https://en.idi.org.il/articles/54235> [dostęp: 26.12.2024 r.].
14. Wiener, A., & Stegman, O. (2024). Social Media and Digital Platforms use in Israel (2024). Israel Internet Association.
<https://en.isoc.org.il/data-and-statistics/social-media-and-digital-platforms-use-in-israel-2023-2024> [dostęp: 26.12.2024 r.].

Linki do grup na Telegramie:

1. <https://web.telegram.org/k/#@sdarotali> [dostęp: 26.12.2024 r.].
2. <https://t.me/alexmeahacarmel> [dostęp: 26.12.2024 r.].
3. <https://t.me/ukroterror2/11339> [dostęp: 26.12.2024 r.].